

Zdzisław Lorek

Glosa do powyższej uchwały

Palestra 29/10(334), 92-95

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

raturze pięknej". Adw. dr Juliusz Leszczyński dokonał przeglądu pisarstwa adwokatów w okresie od ostatniego zebrania (IX.1984 r.).

Dużą część spotkania poświęcono prezentacjom osobistym utworów autorów w dziedzinie prozy, poezji i twórczości historycznej. Adw. dr Juliusz Niekrasz przedstawił swą cenną pracę historyczną pt. „Armia Krajowa na Śląsku”. Odbyła się również prezentacja prac plastycznych adw. Aurelii Mikulińskiej-Korczyńskiej.

Obradom przewodniczyli: adw. Witold Bayer, przewodniczący Rady Naukowej Ośrodka Badawczego Adwokatury, oraz adw. dr Roman Hrabar z Izby katowickiej, znany ostatnio z tytułu odznaczenia go „Orderem Uśmiechu” za pomoc w repatriacji dzieci polskich przymusowo wywiezionych do Rzeszy.

Oprawa organizacyjna obrad spotkała się z pełną satysfakcją ich uczestników, a same obrady przebiegały w przyjaznej atmosferze.

s.m.

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO

1.

UCHWAŁA

Sądu Najwyższego
z dnia 26 sierpnia 1984 r.
VI KZP 9/84 *

Teza powyższej uchwały SN ma brzmienie następujące:

Prawomocne postanowienie sędziego sądu rodzinnego o przekazaniu sprawy prokuratorowi na podstawie art. 42 § 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r.

o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. Nr 35, poz. 228) wiąże prokuratora.

GŁOSA do powyższej uchwały

Wprawdzie zaledwie kilkadziesiąt osób rocznie skazywanych jest na podstawie art. 9 § 2 k.k.,¹ ale mimo to zagadnienie prawne przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia przez Ministra Sprawiedliwości ma istotne znaczenie dla praktyki.

Artykuł 42 § 3 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich stanowi wyjątek od reguły generalnej zawartej

w art. 15, z której wynika, że sprawy nieletnich należą do właściwości sądu rodzinnego. Artykuł ten sankcjonuje przyjętą jeszcze przed 13 majem 1983 r. praktykę polegającą na przekazywaniu przez sąd dla nieletnich sprawy nieletniego prokuratorowi w razie stwierdzenia przesłanek przemawiających za orzeczeniem kary na podstawie art. 9 § 2 k.k.

* Uchwała ta wraz z uzasadnieniem została opublikowana w OSNKW nr 11—12/1984, poz. 187.

¹ W. Patulski: Głosa do uchwały z dnia 27.VI.1979 r. VI KZP 7/79, Nowe Prawo 1980, nr 7—8.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 kwietnia 1975 r. VI KZP 40/74² stwierdził, że do rozpoznania sprawy nieletniego, który po ukończeniu lat 16 popełnił przestępstwo wymienione w art. 9 § 2 k.k., właściwy jest sąd dla nieletnich, chyba że okoliczności sprawy oraz właściwości i warunki osobiste nieletniego przemawiają za jego odpowiedzialnością na zasadach określonych w tym kodeksie; w wypadku takim właściwy jest sąd według zasad zawartych w przepisach art. 16 i 17 k.p.k. W razie więc stwierdzenia przesłanek uzasadniających odpowiedzialność karną nieletniego w trybie art. 9 § 2 k.k. sąd dla nieletnich powinien sprawę przekazać prokuratorowi w celu wniesienia oskarżenia do sądu właściwego rzeczowo.

Podobną sytuację reguluje art. 42 § 3 u.p.n.

Treść głosowanej uchwały, na pozór jednoznaczna w swym brzmieniu, budzi jednak pewne wątpliwości przy głębszej jej analizie.

Stosowanie artykułu 9 § 2 k.k. stwarzało i stwarza wiele problemów w praktyce, o czym świadczą bogate i zróżnicowane orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące interpretacji tego przepisu.³

Art. 9 § 2 k.k. dopuszcza stosowanie względem nieletnich odpowiedzialności według zasad ogólnych pod trzema warunkami:

- nieletni w chwili popełnienia czynu musi mieć ukończone 16 lat,
 - popełnił on ciężkie przestępstwo wymienione w tym przepisie,
 - przemawiają za stosowaniem art. 9 § 2 k.k. okoliczności sprawy, właściwości i warunki osobiste sprawcy, a zwłaszcza bezskuteczność stosowanych poprzednio środków wychowawczych lub poprawczych.
- Zasady określone w art. 9 § 2 k.k.

mają zastosowanie wówczas, gdy wszystkie te trzy warunki są spełnione łącznie. Na marginesie niniejszych rozważań wypadałoby stwierdzić, że podobną konstrukcję ma także art. 10 u.p.n.

Stosowanie do nieletniego norm art. 9 § 2 k.k. jest fakultatywne. Występuje to nawet wówczas, gdy spełnione są wszystkie warunki przewidziane w tym przepisie. Może się więc zdarzyć, że pomimo wystąpienia łącznie tych trzech przesłanek, nieletni sprawca — wskutek pewnych, należyście uzasadnionych względów — nie poniesie odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 9 § 2 k.k.

Wydanie postanowienia o przekazaniu sprawy prokuratorowi w trybie art. 42 § 3 u.p.n. następuje w praktyce bądź to na skutek w pełni umotywowanej okolicznościami sprawy decyzji sędziego rodzinnego o konieczności ewentualnego zastosowania wobec nieletniego kary na podstawie art. 9 § 2 k.k., bądź też na skutek nie w pełni uzasadnionego przekonania, że wobec sprawcy należałoby zastosować nie środek wychowawczy lub poprawczy, lecz karę. W obu tych wypadkach sędzia przekazujący sprawę jest subiektywnie przekonany o konieczności zastosowania wobec nieletniego zasad określonych w art. 9 § 2 k.k.

Jeżeli prokurator uzna, że nie występują wszystkie przesłanki określone w art. 9 § 2 k.k., albo jeżeli dojdzie do wniosku, że stosowanie kary wobec nieletniego nie byłoby celowe, może złożyć na postanowienie sędziego sądu rodzinnego zażalenie do sądu rewizyjnego (art. 42 § 3 u.p.n. *in fine*).

Głosowana uchwała dotyczy jednak takiej sytuacji, gdy postanowienie wydane w trybie art. 42 § 3 u.p.n. już się uprawomocniło. Jak wynika z uzasadnienia uchwały, prokurator jest obojętny „przyjąć” sprawę, natomiast

² OSNKW nr 6/1975, poz. 68.

³ Z. Lorek: Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8.IX.1981 r. IV KR 193/81, Nowe Prawo 1982, nr 7—8.

nie jest związany zawartą w postanowieniu oceną co do tego, że w konkretnym wypadku zachodzą okoliczności uzasadniające orzeczenie wobec nieletniego kary na podstawie art. 9 § 2 k.k. Jeżeli więc w toku dalszego postępowania okaże się, że brak jest przesłanek przemawiających za orzeczeniem wobec nieletniego kary na podstawie art. 9 § 2 k.k., prokurator zwraca wówczas sprawę sędziemu rodzinnemu w celu dalszego prowadzenia postępowania na zasadach określonych w u.p.n.

Prokurator ma zatem dwie możliwości uchylecia nietrafnego — jego zdaniem — orzeczenia sędziego sądu rodzinnego:

- w razie nieprawomocnego jeszcze postanowienia — może, zgodnie z art. 42 § 3 u.p.n., wystąpić do sądu rewizyjnego z zażaleniem,
- w razie zaś przekazania sprawy postanowieniem prawomocnym może ją zwrócić sędziemu sądu rodzinnego w celu dalszego prowadzenia postępowania na zasadach określonych w u.p.n.

Wynika stąd, że prokurator pełni w świetle uzasadnienia głosowanej uchwały niejako funkcję instytucji kontrolnej i może on — po wszechstronnym zbadaniu sprawy — przekazać ją z powrotem sędziemu sądu rodzinnego, nie znajdując przesłanek do sporządzenia aktu oskarżenia.

Należy jednak jeszcze raz podkreślić, że stosowanie zasad odpowiedzialności według art. 9 § 2 k.k. nie jest obligatoryjne, a postanowienie sędziego sądu rodzinnego o przekazaniu sprawy prokuratorowi będzie mieć w wielu wypadkach charakter konstytutywny, gdyż świadczyć będzie o przekonaniu sędziego rodzinnego o konieczności zastosowania w konkretnej sytuacji kary, a nie środków wychowawczych czy poprawczych.

Wydaje się, że o słuszności tego rodzaju postanowień nie może orzekać

prokurator. Idąc bowiem tokiem rozumowania zawartym w uzasadnieniu uchwały, moglibyśmy sobie wyobrazić paradoksalną sytuację polegającą na wzajemnym przekazywaniu sobie sprawy przez sędziego rodzinnego prokuratorowi i odwrotnie, kiedy zdaniem sędziego istnieją przesłanki przemawiające za stosowaniem wobec nieletniego kary zgodnie z art. 9 § 2 k.k., natomiast zdaniem oskarżyciela publicznego nie należałoby nieletniego karać, lecz zastosować wobec niego środek wychowawczy lub poprawczy. Zważywszy więc na konstytutywny charakter prawomocnego postanowienia sędziego rodzinnego, uznać należy za w pełni trafną uchwałę Sądu Najwyższego o konieczności „przyjęcia” przez prokuratora sprawy przekazanej w trybie art. 42 § 3 u.p.n.

Uzupełnienia natomiast wymaga samo uzasadnienie uchwały. Otóż wydaje się, że art. 99 § 2 u.p.n. nie ma zastosowania do prawomocnych postanowień, o których mowa w art. 42 § 3 tejże ustawy. Wykładnia funkcjonowania art. 42 § 3 u.p.n. wskazuje, że postanowienie o przekazaniu sprawy prokuratorowi — podobnie jak postanowienie z art. 42 § 1, 2 i 4 u.p.n. — zamykają postępowanie wyjaśniające (będące odpowiednikiem postępowania przygotowawczego z art. 99 § 2 u.p.n.). Efektem tego postępowania jest przekonanie sędziego rodzinnego, że sprawy nie należy rozpatrywać w postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym czy poprawczym, lecz w postępowaniu karnym i stąd jego postanowienie o przekazaniu sprawy prokuratorowi. Ewentualne wątpliwości w tej mierze rozstrzyga sąd rewizyjny w postępowaniu odwoławczym.

Cóż jednak należałoby uczynić, gdy postanowienie już się uprawomocniło? Jeżeli więc prokurator nie złożył zażalenia na niesłuszne, jego zdaniem, postanowienie wydane na podstawie art. 42 § 3 u.p.n., a przeprowadzone postę-

powanie nie dostarczyło podstaw do sporządzenia oskarżenia, to oskarżyciel publiczny powinien przekazać sprawę sądowi rodzinnemu, ale nie na podstawie art. 99 § 2 u.p.n., lecz na podstawie klauzuli generalnej sprecyzowanej w art. 15 tejże ustawy.

Sąd rodzinny będzie obowiązany sprawę przyjąć, taki bowiem obowiązek ciąży na nim z mocy art. 15 u.p.n. Sprawa zacznie się wtedy jak gdyby na nowo. Za taką argumentacją przemawia fakt, że kwestie sporne powstały na tle kwalifikacji prawnej opartej w razie stosowania art. 9 § 2 k.k. — w dużej mierze na subiektywnych odczuciach. To samo zdarzenie

prawne, w kontekście okoliczności, może (lecz nie musi), w zależności od subiektywnej oceny, uzasadniać stosowanie norm określonych w art. 9 § 2 k.k.

W ostateczności jednak wszystkie sprawy nieletnich, a więc i te, których prokurator nie chce lub nie może prowadzić, powinny trafić do sądu rodzinnego. Inna właściwość rzeczowa stanowi wyjątek od reguły generalnej określonej w art. 15 u.p.n. i jako taka może być stosowana tylko wtedy, gdy przepis szczególnie wyraźnie na to pozwala.

Zdzisław Lorek

2.

GŁOSA

do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 1983 r. III CRN 261/83 *

Teza glosowanego postanowienia ma brzmienie następujące:

1. Okoliczność, że lokal użytkowy znajdujący się w małym domu mieszkalnym jest zajęty przez najemcę dysponującym decyzją o jego przydziale, nie stoi na przeszkodzie ustanowieniu w tym domu odrębnej własności lokali i przyznaniu go wraz z lokalem mieszkalnym jednemu ze współwłaścicieli, jeżeli ten lokal użytkowy jest konieczny w rozumieniu art. 135 § 2 k.c. do wy-

konywania przez niego zawodu.

2. Wymaganie, aby lokale mieszkalne, co do których ma być ustanowiona odrębna własność, były lokalami samodzielnymi (fizycznie oddzielonymi od pozostałych części budynku), wynika z przepisu art. 135 § 1 k.c., w myśl którego wyodrębniony, jako samodzielna nieruchomość, może być lokal mieszkalny, a nie część budynku.

Wydane w niniejszej sprawie w wyniku rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości postanowienie Sądu Najwyższego ma istotne znaczenie dla funkcjonowania instytucji odrębnej własności lokali, która może i powinna spełniać znacznie szerszą niż dotychczas rolę w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych obywateli.

Za nieuzasadniony uznano zarzut rewizji nadzwyczajnej, że powierzchnia lokalu przyznanego wnioskodawcy przekracza dopuszczalne normy, albowiem przy ustalaniu wielkości lokalu mieszkalnego nie bierze się pod uwagę lokalu użytkowego (w tym samym budynku).

Sąd Najwyższy podzielił natomiast

* Patrz: OSPIKA 1984, z. 7-8, poz. 153.